

HFD 2020 ref. 40

När en förälders rätt till ekonomiskt bistånd för boende har prövats har en hemmavarande vuxen dotters del av boendekostnaden beaktats.

4 kap. 1 och 3 §§ socialtjänstlagen (2001:453)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 14 september 2020 följande dom (mål nr 6172-19).

Bakgrund

1. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till ekonomiskt bistånd av kommunen för sin försörjning (försörjningsstöd) och livsföring i övrigt. Försörjningsstödet är avsett att täcka regelbundet återkommande kostnader såsom för mat, kläder och boende. Genom biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

2. T.J. ansökte om bistånd till bl.a. hyra för mars månad 2019. Hon bodde då tillsammans med sina två döttrar. Hennes underhållsskyldighet för den äldsta dottern hade upphört.

3. Vård- och omsorgsnämnden i Kinda kommun beviljade bistånd men inte till hela hyreskostnaden. Nämnden reducerade biståndet med den hyresdel som ansågs belöpa på den äldsta dottern eftersom underhållsskyldigheten för henne hade upphört och hon hade egna inkomster i form av studiemedel och studiebidrag.

4. T.J. överklagade till Förvaltningsrätten i Linköping och yrkade att hon skulle beviljas bistånd till hela hyreskostnaden samt anförde följande. Hennes dotter har inga egna inkomster eftersom hon studerar i en för liten omfattning. Hon har inte tidigare bidragit ekonomiskt till hushållet och har inte heller förmåga att göra det.

5. Förvaltningsrätten biföll överklagandet och anförde följande. Det har inte framkommit något som tyder på att T.J:s dotter tidigare har bidragit till familjens boendekostnader. Det har inte skett någon sådan förändring i hennes faktiska ekonomiska situation som krävs för att hon ska ha rätt till ekonomiskt bistånd för sin del av boendekostnaderna. Det saknas anledning att ifrågasätta uppgiften om att dottern saknar inkomster. Eftersom hon saknar inkomster och inte har rätt till bistånd för sin del av boendekostnaderna ska hennes del av dessa kostnader inte beaktas vid bedömningen av T.J:s rätt till ekonomiskt bistånd.

6. Vård- och omsorgsnämnden överklagade till Kammarrätten i Jönköping som delade förvaltningsrättens bedömning och avslog överklagandet.

Yrkanden m.m.

7. *Vård- och omsorgsnämnden* yrkar att nämndens beslut ska fastställas och anför följande. Eftersom dottern har ansvar och förmåga att bidra till moderns boendekostnader är det skäligt att beakta hennes andel vid beräkningen av moderns försörjningsstöd. Om dottern inte har medel till sin försörjning har hon möjlighet att ansöka om ekonomiskt bistånd för egen del.

8. *T.J.* anser att överklagandet ska avslås.

9. *Socialstyrelsen*, som har avgett yttrande i målet, anför följande. Efter det att föräldrarnas underhållsskyldighet har upphört har de vuxna barnen ett eget ansvar för sin försörjning. Det innebär att när en förälder ansöker om ekonomiskt bistånd för olika utgifter så är utgångspunkten att det kvarboende vuxna barnet ansvarar för sin del av utgifterna. Som utgångspunkt ska därför ett i föräldrahemmet kvarboende vuxet barns del av boendekostnaden alltid beaktas när förälderns rätt till bistånd till boendekostnaden bedöms.

10. *Sveriges Kommuner och Regioner*, som har avgett yttrande i målet, anför följande. Om ett barn, som bor kvar i föräldrahemmet efter det att föräldrarnas underhållsskyldighet upphört, har egna inkomster eller rätt till studiemedel och studiebidrag bör barnet bidra med sin del av boendekostnaden. Att barnets del beaktas är en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna fullgöra sitt uppdrag avseende honom eller henne, dvs. arbeta för att barnet ska uppnå egen försörjning och leva ett självständigt liv. Socialtjänsten kan som ett led i detta arbeta motivationshöjande för att barnet t.ex. ska studera i större omfattning eller stå till arbetsmarknadens förfogande resten av tiden.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

11. En förälder med en hemmavarande vuxen dotter har ansökt om ekonomiskt bistånd för boende. Frågan i målet är om dotterns del av boendekostnaden ska beaktas när förälderns rätt till bistånd prövas.

Rättslig reglering m.m.

12. Enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Enligt fjärde stycket ska den enskilde genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Försörjningsstöd lämnas enligt 3 § första stycket 2 för skäliga kostnader för bl.a. boende.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

13. Vuxna människor har i första hand ett eget ansvar för sin försörjning. Makar har dock underhållsskyldighet gentemot varandra (6 kap. 1 och 2 §§ äktenskapsbalken) och detsamma har ansetts gälla sambor (RÅ 1995 ref. 48). I förhållande till ett vuxet barn kvarstår föräldrarnas underhållsskyldighet om barnet studerar på t.ex. gymnasiet, dock som längst intill dess barnet fyller 21 år (7 kap. 1 § förädrabalken).

14. RÅ 1994 ref. 61 handlade om en hemmavarande vuxen sons rätt till ekonomiskt bistånd för boende. När sonen fyllde 18 år ingick han en överenskommelse med sina föräldrar om att han skulle betala en del av familjens boendekostnad och ansökte om bistånd till detta. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg dock att hans behov, trots att föräldrarnas underhållsskyldighet hade upphört, kunde tillgodoses genom föräldrarnas försorg. Föräldrarna var inte själva beroende av ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Det går inte att av rättsfallet dra några slutsatser om hur Högsta förvaltningsdomstolen skulle ha bedömt sonens rätt till bistånd för det fall att föräldrarna hade varit i behov av sådant bistånd.

15. Mot bakgrund av att vuxna människor har ett eget ansvar för sin försörjning och att ekonomiskt bistånd ska utgå först om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt måste utgångspunkten, vid prövningen av en persons rätt till ekonomiskt bistånd, vara att ett hemmavarande vuxet barn ska stå för sin del av hushållets gemensamma kostnader. Om barnet inte har förmåga att bidra med egna medel kan han eller hon ansöka om bistånd för egen del.

16. När T.J. ansökte om ekonomiskt bistånd för mars 2019 hade hennes underhållsskyldighet gentemot den äldsta dottern upphört. Dottern ansvarade således för sin egen försörjning. Vid bedömningen av vad som är skäligen boendekostnader för T.J. är utgångspunkten att dottern ska stå för sin del av boendekostnaden. I målet har inte framkommit något som gör att det finns anledning att medge undantag från denna princip. Vård- och omsorgsnämnden hade således fog för sitt beslut att vid prövningen av T.J:s rätt till bistånd beakta dotterns del av boendekostnaden. Kammarrättens och förvaltningsrättens domar ska därför upphävas och nämndens beslut ska fastställas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver Kammarrätten i Jönköpings och Förvaltningsrätten i Linköpings domar och fastställer Vård- och omsorgsnämndens i Kinda kommun beslut.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Knutsson, Nymansson, Baran* och *Svahn Starrsjö*. Föredragande var justitiesekreteraren Anna Ekman.

Förvaltningsrätten i Linköping (2019-05-28, Fredén):

Boendekostnad och hushållskostnader

Frågan är om T.J:s 21-åriga dotters del i boende- och hushållskostnaderna ska beaktas vid bedömningen och beräkningen av T.J:s rätt till ekonomiskt bistånd för mars 2019.

När ett barn bor kvar hos sina föräldrar efter att underhållsskyldigheten enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken har upphört framstår det många gånger som naturligt att beakta den faktiska familjesituationen vid bedömningen av enskilda familjemedlemmars rätt till ekonomiskt bistånd. Barnets egna inkomster och möjligheter att bidra till den gemensamma boendekostnaden bör beaktas vid bedömningen av en förälders rätt till ekonomiskt bistånd. Vid bedömningen av barnets rätt till ekonomiskt bistånd bör hans eller hennes del i de gemensamma boendekostnaderna beaktas om barnet tidigare fortlöpande har betalat en del av dessa. Avgörande för om ett barn har rätt till ekonomiskt bistånd är om det har skett en sådan förändring i barnets faktiska ekonomiska situation som berättigar till bistånd (jfr Högsta förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 1994 ref. 61).

T.J:s underhållsskyldighet gentemot den 21-åriga dottern har upphört. Det är därför rimligt att dottern ska svara för sin egen försörjning. Om dottern saknar egna medel till försörjning eller livsföring i övrigt har hon möjlighet att ansöka om ekonomiskt bistånd. Nämnden har därför haft skäl för att beakta dotterns del i de gemensamma hushållskostnaderna vid bedömningen och beräkningen av T.J:s rätt till ekonomiskt bistånd.

När det gäller boendekostnaden har det inte kommit fram något som tyder på att T.J:s dotter tidigare löpande har bidragit till familjens boendekostnader. Det har därmed inte skett någon sådan förändring i hennes faktiska ekonomiska situation som krävs för att hon ska ha rätt till ekonomiskt bistånd för sin del av boendekostnaderna. Vidare saknas det anledning att ifrågasätta uppgifterna om att dottern saknar inkomster. Eftersom dottern saknar egna inkomster och inte har rätt till bistånd för sin del av boendekostnaderna ska hennes del av dessa kostnader inte beaktas vid bedömningen av T.J:s rätt till ekonomiskt bistånd. Det har inte heller kommit fram att boendekostnaderna är oskäligt höga. Det överklagade beslutet den 25 mars 2019 ska därför upphävas i den del det gäller medräkning av T.J:s 21-åriga dotters del av boendekostnaden och T.J. ska förklaras ha rätt till ekonomiskt bistånd till hela boendekostnaden för mars 2019. – Förvaltningsrätten upphäver nämndens beslut i den del det gäller medräkning av T.J:s 21-åriga dotters del av boendekostnaden och förklarar att T.J. har rätt till ekonomiskt bistånd med beaktande av hela boendekostnaden för mars 2019.

Kammarrätten i Jönköping (2019-11-04, Green, Elvingsson och Åkerberg):

Kammarrätten delar förvaltningsrättens bedömning. – Kammarrätten avslår överklagandet.